

Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)
Elderly Issues Research Journal (EIRJ)
Cilt(Volume) 9, Haziran(June) 2016, Sayfa(Pages) 13-25
ISSN 1308-5816

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yasad/>

Yaşlılarda Yalnızlık ile Yaşam Doyumunu Arasındaki İlişki: Sosyal Desteğin Aracılık Rolünün Sınanması

Şahin Kapıkıran*¹

*Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü,
Denizli, Türkiye

Geliş Tarihi: 10 Mart 2016
Kabul Tarihi: 04 Haziran 2016
Yayın Tarihi: 24 Haziran 2016

Orijinal Araştırma Makalesi

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, yaşlılarda yalnızlık ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide sosyal desteğin aracılık rolünün sınanmasıdır. Çalışma, 65-92 (x = 72.17) yaşları arasındaki yaşlıları içermektedir. Çalışmanın katılımcılarını 57 kadın ve 53 erkek olmak üzere toplam 110 yaşlı oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri Yaşam Doyumu Ölçeği (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985), UCLA Yalnızlık Ölçeği (Russell Peplau ve Cutrona, 1980) ve Çok Yönlü Sosyal Destek Ölçeği (Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, 1988) ile elde edilmiştir. Araştırmanın verilerinin analizi için tek yönlü varyans analizi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Sonuçta, sosyal desteğin yalnızlık ile yaşam doyumunu arasında kısmi düzeyde aracılığı olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar alan yazını çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, yalnızlık, yaşam doyumunu, sosyal destek

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the mediator role of social support on the relationship between life satisfaction and loneliness in the elderly. The study includes a group of elderly people aged between 65 and 92 (M = 72.17). The study group consisted of 110 participants (57 females and 53 males). The study examined the participants' responses to Life Satisfaction Scale (Diener, Emmons, Larsen and Griffin, 1985), UCLA Loneliness Scale (Russell Peplau and Cutrona, 1980), and Social Support Scale (Zimet, Dahlem, Zimet and Farley, 1988). The data was analyzed using one way variance analysis and regression analysis. In sum, it was seen that social support was a partial

¹ Yazar E-mail: skapikiran@pau.edu.tr

mediator between loneliness and life satisfaction. These results were discussed referring to the related literature.

Key Words: Elderly, loneliness, life satisfaction, social support

(Relationship between Life Satisfaction and Loneliness in the Elderly: Examining the Mediator Role of Social Support)

1. GİRİŞ

Yaşlılık insanların önemli ölçüde olgunluğa eriştiği bir dönemdir. Yaşlılık, çoğu zaman yaşamın çaresizliği ile dolu bir dönem olarak olumsuz şekilde değerlendirilir. Oysaki yaşlılık dönemine ulaşmak başarı olarak da değerlendirilebilir. Yaşlılıkta bireylerin, yaşam deneyimleri sayesinde yaşadıkları sıkıntılarla daha güçlü bir biçimde baş etmesi beklenir. Özellikle ileri yaştaki bireylerden sıklıkla “bugünkü aklımla gençliğimde olsaydım” düşüncesi, ileri yaşlarda daha bilgece düşüncelerin arttığını düşündürmektedir. Bununla birlikte, yaşlılık döneminde sağlık ve fiziksel güç bakımından bazı sorunlar, yaşının gücünü önemli ölçüde azaltır. Bu durum, yaşının yaşamda aldığı doyumun düşmesine neden olur. Yaşam doyumunu, kişinin yaşamında ne derece memnun olduğunu (Lucas, Diener ve Suh, 1996) kişinin seçtiği ölçüte göre yaptığı bilişsel bir değerlendirme sürecidir (Pavot ve Diener, 1993). Yaşam doyumunu, pozitif psikoloji kuramının merkezinde yer alan (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999), bireyin yaşamına ilişkin şu andaki memnuniyetini içeren (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000) ve öznel iyi olmaya (mutluluk) önemli katkı sağlayan bir duygu durumudur (Diener, 2000). Pozitif psikolojinin amacı, yaşamda yalnızca olumsuz şeylerle başa çıkmamak değil aynı zamanda olumlu nitelikleri inşa ederek değişim yaratmaktır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000).

Yaşam doyumunu, insan yaşamının farklı dönemlerinde farklı yaşantılar, olumlu ve olumsuz faktörler etkileyebilir. Yaşam doyumunu olumsuz yönde etkileyen faktörlerden birisi yalnızlıktır. Yalnızlık, bir kişinin sosyal ilişki ağlarına ilişkin olarak eksiklik hissetmesidir (Peplau ve Perlman, 1982). Weiss (1973) duygusal ve sosyal olmak üzere iki tür yalnızlıktan söz eder. Bunlardan ilki sosyal yalnızlık, algılanan sosyal etkileşim azlığı, arkadaş gruplarıyla ortak ilgiye dayalı etkinlikleri paylaşmada kendilerini grubun parçası olarak hissetmeme olarak tanımlanabilir. Duygusal yalnızlık ise, yakınlık bağları eksik olarak algılama ve kabul edilmediğini hissetmedir. Yalnızlık kişinin sosyal ilişki ağının, kişinin arzu ettiğinden daha küçük (nicelik olarak) ya da daha az doyumlu (nitelik olarak) olarak algılanmasına bağlı olarak yaşanan bir duygu olarak ifade edilebilir. Yaşlılarda yalnızlık önemli bir sorun alanıdır. Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde, bazı çalışmalarda kadınların erkeklerden daha yalnız olduğu saptanırken (Steptoe, Shankar, Demakakos ve Wardle, 2013) diğer bazı çalışmalarda da erkeklerin kadınlardan daha yalnız oldukları rapor edilmiştir (Uslu, Bulduk ve Keçeci, 2013). Eğitim olanaklarından yeterince yararlanmak ya da eğitim düzeyinin düşüklüğü de yalnızlığı yordayan bir diğer değişkendir. Yapılan birçok çalışmada eğitim düzeyi düştükçe yalnızlık algısı artmaktadır (Routasalo Savikko, Tilvis, Strandberg ve Pitkälä, 2006; Savikko vd. 2005; Steptoe vd. 2013). Yalnızlık sosyal ilişkiler kurmada ve başkalarıyla ilişki kurmadaki sosyal beceri eksikliği (Saibran-Cook, 2009) ve içinde yaşanılan toplum ve grupların sosyal ilişkiye yüklediği anlamla ilişkilidir. Nitekim yapılan çalışmalarda özellikle daha yaşlı (seksen yaş ve

sonrası) bireylerin kendilerini daha yalnız hissettikleri saptanmıştır (Nyqvist, Cattan, Andersson, Forsman ve Gustafson, 2013; Shaff, 2007; Steptoe vd. 2013; Victor, Scambler, Bowling ve Bond, 2005). Yaşlılarda yalnızlığı artıran bir diğer faktör de, gelir durumudur. Gelir düzeyi düştükçe bireylerin kendilerini yalnız hissetme algılarının arttığı kaydedilmiştir (Collins, 2003; Hawkley, Thisted ve Cacioppo, 2009; Routasalo vd. 2006; Savikko vd. 2005). Yaşlılarda yalnızlığa neden olan faktörlerden bir diğeri de eşlerinin olup olmamasıdır. Eşleri ölmüş, hiç evlenmemiş ve boşanmış olan yaşlıların, eşleriyle birlikte yaşayan yaşlılara göre daha çok kendilerini yalnız hissetmektedirler (Cacioppo, Hughes, Waite, Hawkley ve Thisted, 2006; Shaff, 2007; Steptoe vd. 2013; Victor vd. 2005). Bununla birlikte, boşanma ve ölüme dayalı eş yokluğundan çok, hiç evlenmemiş yaşlıların kendilerini daha fazla yalnız hissettikleri saptanmıştır (Fischer ve Phillips, 1982). Ayrıca, kırsal bölgede yaşayan yaşlı bireyler şehirde yaşayan bireylere göre daha fazla yalnızlık hissetmektedirler (Fischer, 1973).

Yaşlılar sağlık ve duygusal problemlerden kaynaklanan huzursuzluklar nedeniyle, başkalarına karşı daha olumsuz tutuma sahip olabilmektedirler. Bu tarz olumsuz tutumlardan (düşmanca) dolayı, başkaları tarafından tercih edilmemekte ve çevrelerindeki bireylerin uzaklaşmasına neden olabilmektedir (Cacioppo vd. 2006; Hawkley, Thisted ve Cacioppo, 2009). Ayrıca, çoğu yaşlı birey, önceki gelişim dönemlere göre, daha fazla içe yönelebilmektedir. İçe dönük bireyler yeterince sosyal ilişki kurmadıkları için yalnızlık ortaya çıkabileceği gibi, bazen de dışa dönük bireyler nesnel olarak yalnız görülmeseler de, sosyal ilişkilerini nitelik ve nicelik olarak yeterli algılamadıkları için kendilerini yalnız hissedebilmektedirler (Gibson, 2000). Dolayısıyla, yaşlıların yeterli duygusal desteklerinin olmaması, sınırlı arkadaşlık ilişkilerinin olması yalnızlıklarını arttırmaktadır (Nyqvist vd. 2013; Oni, 2010; Stephens, Alpass, Towers ve Stevenson, 2011; Van Baarsen, 2002). Birçok çalışma yaşlıların algıladığı sosyal destek ile yalnızlıkları arasında olumsuz ilişkinin varlığını ortaya koymuştur (Van Baarsen, 2002; Oni, 2010; Savikko vd. 2005; Shaff, 2007; Stephens vd. 2011; Uslu vd. 2013). Farklı yaşlardaki yaşlı örneklemeler üzerindeki çalışmalarda, sosyal destek algısı yüksek olanların yaşam doyumları yüksek olduğu saptanmıştır (Ergh, Hanks, Rapport ve Coleman, 2003; Wong, Chang ve Wu, 2010). Ayrıca yaşlılarda sosyal desteğin, evlilik durumu ile yaşam doyumu arasında kısmi aracısı olduğu kaydedilmiştir (Barrett, 1999). Sonuç olarak, algılanan sosyal desteğin azalması bireyin yalnızlığını artırırken, yaşam doyumunu azaltmaktadır (Azam vd. 2013; Poulin, Deng, Ingersoll, Witt ve Swain, 2012; Routasalo ve Pitkala, 2003).

Yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek ilişkisine ilişkin çalışmaların varlığına karşın, yaşlılarda bu değişkenleri içeren bir aracılık çalışmasına rastlanmamıştır. Tüm bu gerekçeler doğrultusunda araştırmanın amacı, yaşlıların yalnızlık ile yaşam doyumu arasında algılanan sosyal desteğin doğrudan ve dolaylı rollerinin belirlenmesidir.

2. YÖNTEM

2.1 Katılımcılar

Bu çalışmanın katılımcıları Ege bölgesinin şehir, ilçe ve köylerinde yer alan 65 yaş ve üstü yaşlılardan oluşmaktadır. Katılımcıların 57 (% 51.8) kadın ve 53 (% 48.2) erkek olmak üzere toplam 110 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 65-92 arasında değişmekte olup (M=72.17) çoğunluğu 65 ile 74 yaşlarındadır (N=76). Çalışmada yer

alan yaşlıların 25'i okur yazar değil, 58'i ilkokul, 7'si ortaokul, 4'ü lise ve 16'sı yüksek okul ve üstü eğitime sahiptir. Çalışmada verilerin toplanmasında, veri toplama konusunda bilgi sahibi üniversite öğrencilerinden oluşan anketörler tarafından yüz yüze görüşme yoluyla toplanmıştır. Verilerin toplanması sırasında bazı yaşlılar, kullanılan ölçme araçlarından istenen bilgileri kendileri işaretlerken, bazıları görüşmecilerin yönelttiği sorulara verdiği yanıtları çerçevesinde toplanmıştır.

2.2 Ölçme Araçları

2.2.1 Bilgi Formu:

Araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacı tarafından geliştirilen bir bilgi formudur. Bilgi formunda, yaşlıların cinsiyet, yaş, eğitim, kim/kimlerle yaşadığı, gelir ve yaşadıkları yeri belirlemeyi amaçlayan sorulardan oluşmuştur.

2.2.2 Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam doyumu ölçeği; Diener, Emmons, Larsen ve Griffen (1985) tarafından ve kişinin kendi yaşamını genel olarak değerlendirmesini içeren bir ölçektir. Ölçek, beş maddeli ve 7'li Likert türü bir ölçme aracıdır. Ölçeğin iç güvenirliği için yapılan Cronbach's Alpha değeri =.87 olarak hesaplanmıştır. Tek faktörlü ölçeğin varyansı açıklama gücünün % 66 olduğu saptanmıştır. Ölçeğin üniversite öğrencileri üzerinde Türkçeye uyarlanması Köker (1991) tarafından yapılmış olup ölçeğin iç tutarlığı $\alpha = .85$ olarak hesaplanmıştır. Daha sonra yaşlı örneklem grubunu kapsayan bir araştırmayı gerçekleştiren Durak, Şenol-Durak ve Gençöz (2010) doğrulayıcı faktör analizi ile ölçeğin tek faktörlü iyi uyum indeksine sahip olduğunu bulmuşlardır. Ölçeğin Cronbach Alfa kat sayısı .89 olarak hesaplanmıştır.

2.2.3 Çok Yönlü Sosyal Destek Ölçeği

Araştırmada yaşlıların algıladıkları sosyal desteği ölçmek amacıyla Zimet ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlanması ilk olarak Eker ve Arkar (1995) tarafından gerçekleştirilen Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Sosyal desteğin yeterliğini ölçmeyi amaçlayan 12 maddeden oluşan ölçek, üç farklı kaynaktan (aile, arkadaşlar ve özel bir insan) alınan sosyal desteğin yeterliğine ilişkin algıları ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin her bir alt ölçeği 4 sorudan oluşmakta olup her bir alt ölçek maddelerinin toplanmasını gerektirmektedir. Ayrıca tüm maddelerin toplanması ile toplam algılanan sosyal destek puanı elde edilmektedir. Ölçeğin yanıtlanması 7'li derecelenmeyi gerektirmekte olup toplamda en az 12, en çok 84 puana ulaşmaktadır.

İkinci kez ÇBASDÖ'nin geçerlik güvenirlik çalışması Çakır ve Palabıyıkoglu (1997) tarafından 12-22 yaşları arası gençlere yönelik yapılmıştır. ÇBASDÖ'nin iç tutarlılığı için gerçekleştirilen Cronbach alfa katsayıları tüm ölçek için .76, aile için .84, arkadaş için .83 ve diğer önemli kişi alt ölçeği için .82 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenirliği, tüm ölçek için .81, aile için .84, arkadaş için .81 ve diğer önemli kişi için .72 olarak saptanmıştır.

Üçüncü kez, Eker, Akar ve Yıldız (2001) tarafından ölçeğin gözden geçirilmiş formu üzerinde üç farklı örneklem üzerinde faktör yapısı ve geçerlik güvenirliği yapılmıştır. Bu çalışma, yaşları ortalama 35 olan psikiyatri, cerrahi hastaları ve normal olmak üzere üç farklı grup üzerinde yapılmıştır. Ölçek maddelerinin iç tutarlılığı için yapılan cronbach alfa katsayısı .80 ile .95 olarak hesaplanmıştır.

2.2.4 UCLA Yalnızlık Ölçeği

UCLA Yalnızlık Ölçeği Russell, Peplau ve Cutrona (1980) tarafından günlük yaşamdaki yalnızlık duygularını belirlemek için geliştirmişlerdir. Ölçek 10 düz ve 10 ters olarak puanlamayı gerektiren 20 maddeden oluşmuştur. Maddeler 1 ile 4 arasında değişen (asla-her zaman) bir ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Ölçekte en düşük 20 en yüksek 80 arasında bir puan elde edilmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması yalnızlık düzeyinin yüksek olduğunun göstergesi olarak kabul edilmektedir. UCLA yalnızlık ölçeğinin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliği Demir (1989) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanmıştır. İç tutarlılık katsayısı .96 olarak bulunmuştur.

2.3 Analizler

Araştırmanın verilerinin değerlendirilmesinde SPSS 17.0 paket programı kullanılmıştır. Çalışmada, değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerini belirlemek üzere korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırmada yer alan demografik değişkenlerin yaşam doyumu, yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeyleri bakımından fark yaratıp yaratmadığının belirlemek için Varyans analizi kullanılmıştır. Ayrıca, değişkenlere ait betimleyici değerler ile Alfa değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada yalnızlık ile yaşam doyumu arasında sosyal desteğin aracı olup olmadığının belirlenmesi için regresyon analizi kullanılmıştır. Hesaplanan dolaylı etkinin anlamlı düzeye erişip erişmediğini hesaplamak için delta yöntemi (sobel testi) ve dolaylı etkinin esas etkisini düzeyini hesaplamak için ise dolaylı etki hesaplaması yapılmıştır.

3. BULGULAR

3.1 Araştırma Değişkenlerine İlişkin İlk Analizler

Çalışmanın verilerinin analizi için SPSS 17.0 kullanılmıştır. Verilerin analizi için yaşam doyumu, yalnızlık ve algılanan sosyal destek ölçekleri puanları toplandı. Değişkenlerin ölçümünde kullanılan ölçme araçlarının iç tutarlıklarını belirlemek üzere cronbach alpha, elde edilen verilerin dağılımının normal olup olmadığını belirlemek amacıyla verilerin skewness ve kurtosisleri ve değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Değişkenlerin herbirinin yeterli iç tutarlılığa ve verilerin normal bir dağılım içinde olduğu saptanmıştır (Tablo 1). Daha sonra değişkenlerin birbirleriyle ilişkisini belirlemek üzere korelasyon analizi yapılmıştır. Sonuçta araştırmada yer alan herbir değişkenin birbirleriyle ortalama düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.

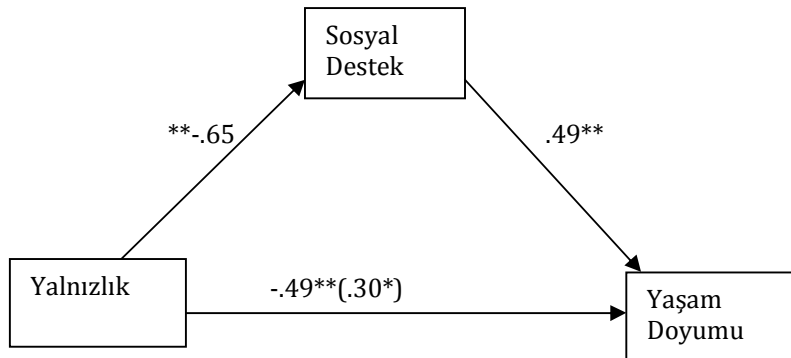
Tablo 1. Değişkenlerin birbirleriyle korelasyonları ve betimleyici istatistikleri

	Yaşam Doyumu	Yalnızlık	Sosyal Destek
Yaşam Doyumu	1		
Yalnızlık	-.49***	1	
Sosyal Destek	.49***	-.67***	1
Ortalama	22.33	36.45	65.95
Ss	5.769	10.67	13.58
Alfa	.77	.89	.91
Skewness	-.214	.220	-.763
Kurtosis	-.237	-.900	-.313

*.05, **.01, ***.001

Ayrıca çalışmada, yaşam doyumu, yalnızlık ve algılanan sosyal destek değişkenlerinin cinsiyet, eğitim, gelir, ve yaşadıkları yer bakımından fark olup olmadığını belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Cinsiyetler arasında yaşam doyumu [F(.006) = P > .05] ve yalnızlık [F(.278) = P > .05] bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmamıştır. Sadece sosyal destek bakımından anlamlı düzeyde fark bulunmuştur [F(3.549) = P < .05]. Elde edilen ortalamalara göre (Kadın= 63.08; Erkek= 69.04) erkeklerin kadınlara göre daha fazla sosyal destek algısına sahip oldukları bulunmuştur. Yaşlıların eğitim düzeyi ile yaşam doyumu [F(1.128) = P > .05] ve sosyal destek [F(.279) = P > .05] bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmamıştır. Yalnızca, eğitim düzeyi ile yalnızlık bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmıştır [F(3.187) = P < .05]. Sonuca göre eğitim düzeyi ilk, orta ve lise düzeyinde olanların (38.26) okur yazar olmayan (34.56) ve yüksek okul düzeyinde olanlara göre (31.45) daha fazla yalnızlık hissettikleri kaydedilmiştir.

Kiminle birlikte yaşadığı ile yaşam doyumu [F(9.191) = P < .0001] ve sosyal destek [F(9.071) = P < .001] bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Ancak bireylerin kiminle yaşadığı ile yalnızlık bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmamıştır [F(2.158) = P > .05]. Farkın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey-HSD testi yapılmıştır. Sonuçta, yaşam doyumu puan ortalamaları bakımından, evli ve eşiyle yaşayan yaşlıların, boşanmış olup yalnız yaşayanlarla (q= 5.133, p < .05), evli ve eşiyle yaşayanların, eşi ölmüş ve yalnız yaşayanlarla (q = 5.133, p < .001), eşi ölmüş ve yalnız yaşayanların, eşi olmayıp çocuklarıyla birlikte yaşayanlar (I-J)= 5.133, p < .01), boşanmış yalnız olanların eşi olmayıp çocuklarıyla birlikte yaşayanlar (q= 5.133, p < .05) arasında fark saptanmıştır. Sosyal destek puan ortalamaları bakımından evli ve eşiyle yaşayan yaşlıların boşanmış olup yalnız yaşayanlarla (q= 5.133, p < .05), evli ve eşiyle yaşayanların eşi ölmüş ve yalnız yaşayanlarla (q= 5.133, p < .001), eşi ölmüş ve yalnız yaşayanların, eşi olmayıp çocuklarıyla birlikte yaşayanlar (q= 5.133, p < .05) arasında fark saptanmıştır. Bu sonuçlara göre, eşiyle birlikte yaşayan ve eşi olmayıp çocukları ile yaşayan yaşlıların, boşanmış ve eşi ölmüş yaşlılara göre yaşam doyumu puan ortalamaları daha yüksektir.

Şekil 1. Sosyal desteğin yalnızlık ile yaşam doyumu arasında ilişkide aracılık rolü

N = 110, P = *.05, **001

Gelir bakımından yaşam doyumu [$F(15.01) = P < .0001$] yalnızlık [$F(3.563) = P < .0001$] ve sosyal destek [$F(7.419) = P < .001$] bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Bu sonuçlara göre, gelir düzeyi yükseldikçe yaşam doyumu ve sosyal destek algısı artarken, yalnızlık algısı düşmektedir. Yerleşim alanlarına göre, yaşam doyumu [$F(9.423) = P < .05$] ve sosyal destek [$F(12.703) = P < .001$] bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Bu sonuçlara göre, kırsal yerleşim alanında ikamet eden yaşlıların yaşam doyumu ($x = 20.17$), şehir yerleşim alanında ikamet eden yaşlılara göre ($x = 23.55$) daha düşüktür. Benzer biçimde kırsal alanda yaşayan yaşlıların sosyal destek algıları ($x = 60.15$), şehirde yaşayan yaşlılara göre ($x = 69.27$) daha düşüktür. Ancak yerleşim alanlarına göre, yalnızlık bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmamıştır [$F(1.811) = P > .05$].

3.2 Aracılık Analizi İçin İşlemler

Sosyal desteğin yalnızlık ile yaşam doyumu arasında aracı olup olmadığını belirlemek için SPSS paket programı ile regresyon analizi yapılmıştır. Aracılık analizi için Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen prosedür izlenmiştir. Onlara göre, aracılık analizi için dört koşul gereklidir: Birincisi, kestirici değişken aracı değişkenle ilişkili olmalıdır. İkincisi, kestirici değişken ile sonuç değişkeni ilişkili olmalıdır. Üçüncüsü, bu eşitlikte kestirici değişken kontrol edilmesiyle, aracı değişken ile sonuç değişkeni ilişkili olmalıdır. Dördüncüsü bağımlı değişken ve bağımsız değişken arasındaki ilişkiye aracı değişken girdiğinde bu ilişki (bağımsız değişken-bağımlı değişken ilişkisi) ya anlamlı düzeyde düşmeli (kısmi aracılık) ya da ilişki artık anlamlı düzeyde olmamalıdır (tam aracılık). Yapılan korelasyon analizi sonucunda, tüm değişkenlerin birbirleriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır (Tablo 1). Dolayısıyla aracılık analizi için gerekli koşullar vardır.

3.4 Sosyal Desteğin Aracılık Rolü

Sosyal desteğin yalnızlık ile yaşam doyumu arasında aracılığının olup olmadığını belirlemek üzere yapılan regresyon analizi sonucunda, yalnızlık ile yaşam doyumu arasında ($\beta = -.49, p < .001$) anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Daha sonra yalnızlık ile sosyal destek arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır ($\beta = -.65, p < .001$). Son olarak sosyal destek ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin hesaplanması sonucunda, ortalama düzeyde anlamlı bir ilişki kaydedilmiştir ($\beta = .49, p < .001$). Bu sonuçlardan sonra, sosyal desteğin aracılığını belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonucunda yalnızlık ile yaşam doyumu arasındaki ilişki $\beta = -.30, p < .05$ düzeyine gerilemiştir. Bununla birlikte, önerilen modeldeki (sosyal desteğin yalnızlık ile yaşam doyumu arasında) değişkenler arasındaki dolaylı etkinin anlamlılığı için delta yöntemi kullanılarak dolaylı etki hesaplanmıştır (Sobel, 1982). Sonuçta, sosyal desteğin yalnızlık ile yaşam doyumu arasında kısmi düzeyde aracılığının olduğu ($z = 6.21, P = .001$) bulunmuştur. Bununla beraber, sosyal desteğin yalnızlık ile yaşam doyumu arasındaki dolaylı etkisi $.032 (-.65 \times .49)$ olarak hesaplanmıştır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, yaşlılarda yaşam doyumu ile yalnızlık arasında sosyal desteğin aracılık rolünün olup olmadığını belirlemesidir. Bununla birlikte çalışmada, yaşlıların demografik özellikleri (cinsiyet, eğitim, gelir, ve yaşadıkları yer) ile yaşam doyumu, yalnızlık ve algılanan sosyal destek değişkenleri bakımından fark olup

olmadığının belirlenmesine yönelik olarak ilk analizler yapılmıştır. Cinsiyetler arasında yaşam doyumu ve yalnızlık bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmamıştır. Önceki çalışmalarda yalnızlık bakımından benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Kaçan-Softa, Öztürk, Dindaş ve Göçmen, 2015). Sadece sosyal destek bakımından anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Elde edilen ortalamalara göre erkeklerin kadınlara göre daha fazla sosyal destek algısına sahip oldukları bulunmuştur. Ancak, genç ve genç yetişkinlerle yapılan önceki çalışmalarda tersi bulgulara erişilirken (Kapıkıran ve Acun-Kapıkıran, 2010; Lopez, Ehly ve Vazquez-Garcia, 2002; Malecki ve Demaray 2003) yaşlılarda cinsiyet bakımından fark bulunmamıştır (Bozo, Toksabay ve Kürüm, 2009). Eğitim düzeyi ile yalnızlık algısı arasında anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Eğitim düzeyi ilk, orta ve lise düzeyinde olanların okur yazar olmayan ve yüksek okul düzeyinde olanlara göre daha fazla yalnızlık hissettikleri kaydedilmiştir. Bu sonuca göre eğitimi olmayan ve eğitimi yüksek olanların yalnızlık hissetmeleri düşük düzeyde kalmıştır. Oysa eğitimi orta düzeyde olanların daha fazla yalnızlık hissettikleri saptanmıştır. Routasalo ve Pitkala (2003) tarafından yapılan bir çalışmada, eğitim düzeyi düştükçe yalnızlığın arttığını bulmuşlardır.

Kiminle birlikte yaşadığı ile yaşam doyumu ve sosyal destek bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Farkın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey-HSD testi yapılmıştır. Sonuçta, yaşam doyumu puan ortalamaları bakımından evli ve eşiyile yaşayan yaşlıların, boşanmış yalnız yaşayanlar arasında anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Evli ve eşiyile yaşayan yaşlıların, eşi ölmüş ve yalnız yaşayanlar arasında fark anlamlı düzeye ulaşmıştır. Eşi ölmüş ve yalnız yaşayanların, eşi olmayıp çocuklarıyla birlikte yaşayanlar arasında fark bulunmuştur. Boşanmış yalnız olanların eşi olmayıp çocuklarıyla birlikte yaşayanlar arasında fark saptanmıştır.

Sosyal destek puan ortalamaları bakımından evli ve eşiyile yaşayan yaşlıların boşanmış olup yalnız yaşayanlarla anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Evli ve eşiyile yaşayanların eşi ölmüş ve yalnız yaşayan yaşlılar arasında anlamlı düzeyde fark belirlenmiştir. Eşi ölmüş ve yalnız yaşayanların, eşi olmayıp çocuklarıyla birlikte yaşayanlar arasında fark saptanmıştır. Önceki bazı çalışmalarda evli olanların algıladıkları sosyal destek düzeyinin boşanmış, bekar ve dul olanlara göre daha yüksek olduğu kaydedilmiştir (Altıparmak, 2009; Barrett, 1999). Benzer biçimde, eşiyile birlikte yaşayan ve eşi olmayıp çocukları ile yaşayan yaşlıların algılanan sosyal destek puanları, boşanmış ve eşi ölmüş yaşlılara göre daha yüksektir. Bu sonuç önceki çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir (Aquino, Russell, Cutrona ve Altmaier, 1996; Routasalo ve Pitkala, 2003).

Yaşam doyumu varyans analizi sonucuna bakıldığında, eşiyile birlikte yaşayan ve eşi olmayıp çocukları ile yaşayan yaşlıların, boşanmış ve eşi ölmüş yaşlılara göre daha yüksektir. Gelir bakımından yaşam doyumu yalnızlık ve sosyal destek bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Bu sonuçlara göre, gelir düzeyi yükseldikçe yaşam doyumu ve sosyal destek algısı artarken, yalnızlık algısı düşmektedir. Bazı çalışmalarda yaşlıların gelir düzeyi düştükçe yaşam doyumları ve sosyal destek algıları düşerken, yalnızlık düzeylerinin arttığı rapor edilmiştir (Aquino vd. 1996; Kaçan-Softa, Ulaş-Karaahmetoğlu, Erdoğan ve Yavuz, 2015; Routasalo ve Pitkala, 2003).

Yerleşim alanlarına göre, yaşam doyumu ve sosyal destek bakımından anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Bu sonuçlara göre, kırsal yerleşim alanında ikamet eden

yaşlıların, şehir yerleşim alanında ikamet eden yaşlılara göre yaşam doyumları daha düşüktür. Benzer biçimde kırsal alanda yaşayan yaşlıların, şehirde yaşayan yaşlılara göre sosyal destek algılarının daha düşük olduğu saptanmıştır.

Mevcut çalışmanın asıl amacı, yaşlıların yalnızlıkları ile yaşam doyumları arasında sosyal desteğin aracılık rolünün olup olmadığının incelenmesidir. Sosyal desteğin yalnızlık ile yaşam doyumu arasında aracılığının olup olmadığını belirlemek üzere yapılan regresyon analizi sonucunda, yalnızlık ile yaşam doyumu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Bu sonuç önceki çalışmalarla paralellik taşımaktadır (Swami, 2006). Yalnızlığın yaşlıların yaşam doyumu üstünde olumsuz kestirici rolü olduğu rapor edilmiştir (Mellor vd. 2008).

Daha sonra, yalnızlık ile sosyal destek arasında ilişkiye bakıldığında anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır. Bu sonuç önceki bazı çalışmaların sonuçlarını desteklemektedir (Azam vd. 2013; Dong, Beck ve Simon, 2009; Poulin vd. 2012; Routasalo ve Pitkala, 2003). Son olarak sosyal destek ile yaşam doyumu arasında ortalama düzeyde anlamlı düzeyde ilişki kaydedilmiştir. Konuyla ilgili olarak yaşlılarla yapılan önceki çalışmalarda benzer sonuçlar elde edilmiştir (Aquino, Russell, Cutrona ve Altmaier, 1996). Bu sonuçlardan sonra, sosyal desteğin aracılığını (dolaylı etki) belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonucunda yalnızlık yaşam doyumu arasındaki ilişki düzeyi düşmüştür. Azam vd. (2013) sosyal desteğin yalnızlık ile depresyon arasındaki ilişkinin aracılığını belirlemek amacıyla yaptıkları bir çalışmada, sosyal desteğin aracı olduğunu saptamışlardır. Kapıkıran (2013) tarafından erken ergenler ile yaptığı bir çalışmada, sosyal desteğin yalnızlık ve yaşam doyumu arasında aracı olduğunu kaydetmiştir. Diğer bir değişle, sosyal destek algısı yüksek olan yaşlıların, yalnızlık algısı ile yaşam doyumu arasında dolaylı rolü bulunmaktadır.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar, özellikle, Türkiye’de ve Dünya da artan yaşlıların ruh sağlığına olumsuz katkısı olan yalnızlığın azaltılmasında sosyal desteğin önemini vurgulaması bakımından önemlidir. Ayrıca, yalnızlığın yaşlıların yaşam doyumu üzerinde olumsuz rolü olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmanın bir diğer katkısı da, yaşlıların sosyal desteğinin artmasının onların yaşam doyumu üzerinde olumlu katkısı olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Dolayısıyla, yaşlıların yalnızlık duygularının sonucunda genel yaşam doyumu üstündeki olumsuz etkilerini azaltmak için sosyal destek ağlarından yeterince yararlanması gerektiğini ortaya koymuştur. Elde edilen tüm bu sonuçlar, psikolojik danışmanlara, psikiyatriklere, psikologlara ve sosyal çalışmacılara rehberlik edebilir. Bu çalışma, yalnızca evde yaşayan yaşlıların yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek algılarına yöneliktir.

Türkiye’nin farklı şehirlerinde huzurevinde yaşayan yaşlıların aynı ölçekler kullanıldığı yaşam doyumu, yalnızlık ve sosyal destek düzeylerini ele alan çalışmalar incelendiğinde, yaşlıların yaşam doyumu, yalnızlık ve sosyal destek düzeylerine ilişkin ortalamalar bakımından farklılık olduğu gözlenmiştir. Huzur evinde yaşayan yaşlıların sosyal destek düzeyleri ve yaşam doyumları düşük olurken, yalnızlık ortalamaları yüksek bulunmuştur (Altıparmak, 2009; Dereli, Koca, Demirca ve Tor, 2010; Kaçan-Softa, 2015; Kahraman, Zincir, Kaya ve Esen, 2011; Parlar-Kılıç, Karadağ, Koçak ve Korhan, 2014; Khorshid, Eşer, Zaybak, Yapucu, Arslan ve Çınar, 2004). Dolayısıyla, yaşlıların evde kalma olanaklarının artırılması gerekmektedir. Dahası “yerinde yaşlanma” olgusu sosyal bir politika olarak devlet tarafından benimsenmelidir. Özellikle, son yıllarda Türkiye’de artan kentsel dönüşümün en fazla etkilediği grup

yaşlılar olabilir. Dolayısıyla, kentsel dönüşümün yaşlılar üzerindeki etkileri araştırılabilir. Bu çalışma değişkenlerini içeren başka bir çalışma kurumlarda ve evde yaşayan yaşlılar üzerinde tekrarlanabilir. Evde ve huzurevinde yaşayan yaşlılarda sosyal desteğin aracılığının karşılaştırılması yapılabilir. Yaşlıların sosyo-demografik özellikleri ve sağlık durumları ile yalnızlık yaşam doyumu ve sosyal destek bakımından farklılık olup olmadığını belirlemeye yönelik bir çalışma da yapılabilir. Özellikle yaşlıların yalnızlığı sonucu ortaya çıkan yaşam doyumundaki düşüklüğe tampon olacak değişkenleri ele alan arabuluculuk çalışmalarına da yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- Altıparmak, S. (2009). Huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin yaşam doyumu, sosyal destek düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, 23(3): 159-64.
- Aquino, J.A., Russell, D.W., Cutrona, C.E., & Altmaier, E.M. (1996). Employment status, social support, and life satisfaction among the elderly. *Journal of Counseling Psychology*, 43(4): 480.
- Azam, W.M., Yunus, W.M., Din, N.C., Ahmad, M., Ghazali, S.E., Ibrahim, N. & Maniam, T. (2013). Loneliness and depression among the elderly in an agricultural settlement: Mediating effects of social support. *Asia-Pacific Psychiatry*, 5(S1): 134-139.
- Baron, R.M. & Kenny, D.A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51: 1173-1182.
- Barrett, A.E. (1999). Social support and life satisfaction among the never married examining the effects of age. *Research on Aging*, 21(1): 46-72.
- Bozo, Ö., Toksabay, N.E. & Kürüm, O. (2009). Activities of daily living, depression, and social support among elderly Turkish people. *The Journal of Psychology*, 143(2): 193-206.
- Cacioppo, J.T. & Hawkley, L.C. (2003). Social isolation and health, with an emphasis on underlying mechanisms. *Perspectives in Biology and Medicine*, 46(3): S39-S52.
- Cacioppo, J.T., Hughes, M.E., Waite, L.J., Hawkley, L.C. & Thisted, R.A. (2006). Loneliness as a specific risk factor for depressive symptoms: cross-sectional and longitudinal analyses. *Psychology and Aging*, 21(1): 140-151.
- Collins, S.M. (2003). Attachment, social support and loneliness in later life. *Unpublished Doctoral Dissertation*. U.S.A: Iowa University.
- Çakır, Y. & Palabıykoğlu, R. (1997). Gençlerde sosyal destek-çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz Dergisi*, 5: 15-24.
- Demir, A. (1989). UCLA yalnızlık ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Psikoloji Dergisi*, 7(23):14-28.
- Dereli, F., Koca, B., Demircan, S. & Tor, S. (2010). Bir huzurevinde kalan yaşlıların yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 27(2): 93-97.
- Diener, E., & Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68: 653–663.
- Diener, E.D., Emmons, R.A., Larsen, R.J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality Assessment*, 49(1): 71-75.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a

- national index. *American Psychologist*, 55: 34-43.
- Diener, E., Suh, E.M., Lucas, R.E., & Smith, H.L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2): 276-302.
- Dong, X., Beck, T. & Simon, M.A. (2009). Loneliness and mistreatment of older Chinese women: Does social support matter? *Journal of Women and Aging*, 21: 293-302.
- Durak, M., Senol-Durak, E. & Gencoz, T. (2010). Psychometric properties of the Satisfaction with Life Scale among Turkish university students, correctional officers, and elderly adults. *Social Indicators Research*, 99(3): 413-429.
- Eker, D., Arkar, H., & Yıldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1): 17-25.
- Eker, D. & Arkar, H. (1995). Factorial structure, reliability and validity to the multidimensional scale of social support. *Turkish Journal of Psychology*, 10: 45-55.
- Ergh, T.C., Hanks, R.A., Rapport, L.J., & Coleman, R.D. (2003). Social support moderates caregiver life satisfaction following traumatic brain injury. *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology*, 25(8): 1090-1101.
- Fischer, C.S. (1973). On urban alienations and anomie: Powerlessness and social isolation. *American Sociology Review*, 38: 311-26.
- Fisher, C.S. ve Phillips, S.L. (1982). Who is alone? Social characteristics of people with small Networks. Eds.) Peplau, L.A. and Perlman, D. *Loneliness: A Source Book of Current Theory, Research, and Therapy*. (s.15-21). Canada: John Wiley and Sons, Inc.
- Gibson, H.B. (2000). *Loneliness in later life*. NY: St. Martin's Press L.L.C.
- Hawkey, L.C., Thisted, R.A. & Cacioppo, J.T. (2009). Loneliness predicts reduced physical activity: cross-sectional & longitudinal analyses. *Health Psychology*, 28(3): 354-363.
- Kaçan-Softa, H., Öztürk, A., Dindaş, İ. & Göçmen, M. (2015). Kastamonu 1 no'lu Aile Sağlığı Merkezine başvuran yaşlıların yalnızlık düzeyini etkileyen bazı faktörlerin incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(2): 88-97.
- Kaçan-Softa, H., Karaahmetoğlu, G.U., Erdoğan, O., & Yavuz, S. (2015). Yaşlılarda yaşam doyumunu etkileyen bazı faktörlerin incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(1): 12-21.
- Kaçan-Softa, H. (2015). Evde ve huzurevinde kalan yaşlıların fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönden incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(2): 63-76.
- Kahraman, S., Zincir, H., Erten, Z. K. & Özkan, F. (2011). Bir huzurevinde yaşlı kadın ve erkeğin ayrı yaşamasının onların yalnızlık ve yaşam doyumuna etkisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 14(2): 1-16.
- Kapıkıran, Ş. & Acun-Kapıkıran, N. (2010). Algılanan elde edilebilir destek ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 43(2): 51-73.
- Kapıkıran, Ş. (2013). Loneliness and life satisfaction in Turkish early adolescents: The mediating role of self esteem and social support. *Social Indicators Research*, 111(2): 617-632.
- Khorshid, L., Eşer, İ., Zaybak, A., Yapucu, Ü., Arslan, G. & Çınar, Ş. (2004). Huzurevinde kalan yaşlıların yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Türk Geriatri Dergisi*, 7: 45-50.

- Kılıç, S.P., Karadağ, G., Koçak, H.S. & Korhan, E.A. (2014). Investigation of the old age perceptions with the loneliness and depression levels of the elderly living at home. *Turkish Journal of Geriatrics/Türk Geriatri Dergisi*, 17(1): 70-76.
- Lopez, Ej, Ehly, S. & Vazquez-Garcia, E. (2002). Acculturation, social support and academic achievement of Mexican and Mexican American high school students: An exploratory study. *Psychol Schools*, 39: 245-257.
- Lucas, R.E., Diener, E. & Suh, E.M. (1996). Discriminant validity of well-being measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71: 616-628.
- Malecki C.K. & Demaray, M.K. (2003). What type of support do they need? Investigating student adjustment as related to emotional, informational, appraisal, and instrumental support. *School Psychology, Quarterly*, 18(3): 231-252.
- Mellor, D., Stokes, M., Firth, L., Hayashi, Y. & Cummins, R. (2008). Need for belonging, relationship satisfaction, loneliness, and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 45: 213-218.
- Nyqvist, F., Cattan, M., Andersson, L., Forsman, A.K. & Gustafson, Y. (2013). Social capital and loneliness among the very old living at home and in institutional settings a comparative study. *Journal of Aging and Health*, 25(6): 1013-1035.
- Oni, O.O. (2010). Social support, loneliness and depression in the elderly. *Unpublished Master Thesis*. Canada: Queen's University.
- Özer, M. (2001). *Huzurevinde ve Aile Ortamında Yaşayan Yaşlıların Öz Bakım Gücü ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi. İzmir.
- Pavot, W. & Diener, E. (1993). Review of the satisfaction with life scale. *Psychological Assessment*, 5(2): 164-172.
- Peplau, L.A. & Perlman, D. (1982). Perspectives on loneliness. In L.A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy* (pp. 1-18). New York: Wiley.
- Poulin, J., Deng, R., Ingersoll, T. S., Witt, H., & Swain, M. (2012). Perceived family and friend support and the psychological well-being of American and Chinese elderly persons. *Journal of cross-cultural gerontology*, 27(4): 305-317.
- Routasalo, P. & Pitkala, K.H. (2003). Loneliness among older people. *Reviews in Clinical Gerontology*, 13(4): 303-311.
- Routasalo, P.E., Savikko, N., Tilvis, R.S., Strandberg, T.E. & Pitkälä, K.H. (2006). Social contacts and their relationship to loneliness among aged people a population-based study. *Gerontology*, 13(4): 303-311.
- Russell, D., Peplau, L.A. & Cutrona, C.E. (1980). The Revised UCLA Loneliness scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39: 472-480.
- Saibrán-Cook, K. (2009). The role of relational competence as a predictor of loneliness in older adults. *Unpublished Doctoral Dissertation*. U.S.A: Utah University.
- Savikko, N., Routasalo, P., Tilvis, R.S., Strandberg, T.E. & Pitkälä, K.H. (2005). Predictors and subjective causes of loneliness in an aged population. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 41(3): 223-233.
- Shaff, M.L. (2007). Predicting longitudinal loneliness in older adults. *Unpublished Doctoral Thesis*. IOWA: Iowa University.
- Seligman, M.E.P. & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55: 5-14.

- Sobel, M.E. (1982). Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equation models. In S. Leinhardt (Ed.), *Sociological Methodology* (pp. 290–312). Washington, DC: American Sociological Association.
- Stephens, C., Alpass, F., Towers, A. & Stevenson, B. (2011). The effects of types of social networks, perceived social support, and loneliness on the health of older people: Accounting for the social context. *Journal of Aging and Health*, 23(6): 887–911.
- Stephens, A., Shankar, A., Demakakos, P. & Wardle, J. (2013). Social isolation, loneliness, and all-cause mortality in older men and women. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(15): 5797-5801.
- Swami, V., Chamorro-Premuzic, T., Sinniah, D., Maniam, T., Kannan, K., Stanistreet, D. & Furnham, A. (2007). General health mediates the relationship between loneliness, life satisfaction and depression. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 42(2): 161-166.
- Uslu, E., Bulduk, S. & Keçeci, A. (2013). Düzce İli Huzurevinde yaşayan bireylerin yalnızlık düzeyleri ve sosyal destek algıları arasındaki ilişki. (Ed): Günay, G., Oğuz, A. ve Karataş, A.R. *Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma* (s.54-60). 7.Ulusal Yaşlılık Kongresi. 23-25 Mayıs, Karabük.
- Van Baarsen, B. (2002). Theories on coping with loss the impact of social support and self-esteem on adjustment to emotional and social loneliness following a partner's death in later life. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 57(1): S33-S42.
- Victor, C.R., Scambler, S.J., Bowling, A.N.N. & Bond, J. (2005). The prevalence of, and risk factors for, loneliness in later life: A survey of older people in Great Britain. *Ageing and Society*, 25(6): 357-375.
- Weiss, R.S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Wong, D.F.K., Chang, Y., He, X. & Wu, Q. (2010). The protective functions of relationships, social support and self-esteem in the life satisfaction of children of migrant workers in Shanghai, China. *International Journal of Social Psychiatry*, 56(2):143-157.
- Zimet, G.D., Dahlem, N.W., Zimet, S.G. & Farley, G.K. (1988). The multidimensional scale of Perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52: 30–41.